

Kutatások és fejlesztések a pedagógusképzés hatékonysága érdekében napjainkban

© **BOGNÁRNÉ KOCSIS Judit**

Pannon Egyetem, Neveléstudományi Intézet, Veszprém

bkocsisj@almos.uni-pannon.hu

A kiindulási alap

2011-ben fejeződött be a TÁMOP 4.1.2/B projekt, amely a *Pedagógusképzést segítő szolgáltató és kutatóhálózatok kialakítása* címet viselte. (Még pontosabban: a projekt 2010. március 1-jén kezdődött és 2011. augusztus 31-én fejeződött be.) A projektgazda a Pannon Egyetem volt, konzorciumi partnerei a Dunaújvárosi Főiskola és a Veszprémi Érseki Hittudományi Főiskola. A projekt eredményei elsősorban a Közép-Dunántúli Régió pedagógusainak, pedagógushallgatóinak munkáját segíti, segítette.

A projekt célja volt a kompetencia alapon működő pedagógusképzés kidolgozása, megvalósítása, ezért sor került a tanárképzés tartalmi megújítására, a képzők képzésére és egy szakmai szolgáltató és kutatóközpont kialakítására, amely a projektidőszakot követően a fenntartott fejlesztésekkel továbbműködik.

A kutatások, fejlesztés eredményei

A projektben elért eredmények, kutatások, fejlesztések a pedagógusképzés megújítását és a felsőoktatás és a közoktatás közötti együttműködést erősítik a Közép-Dunántúli Régióban.

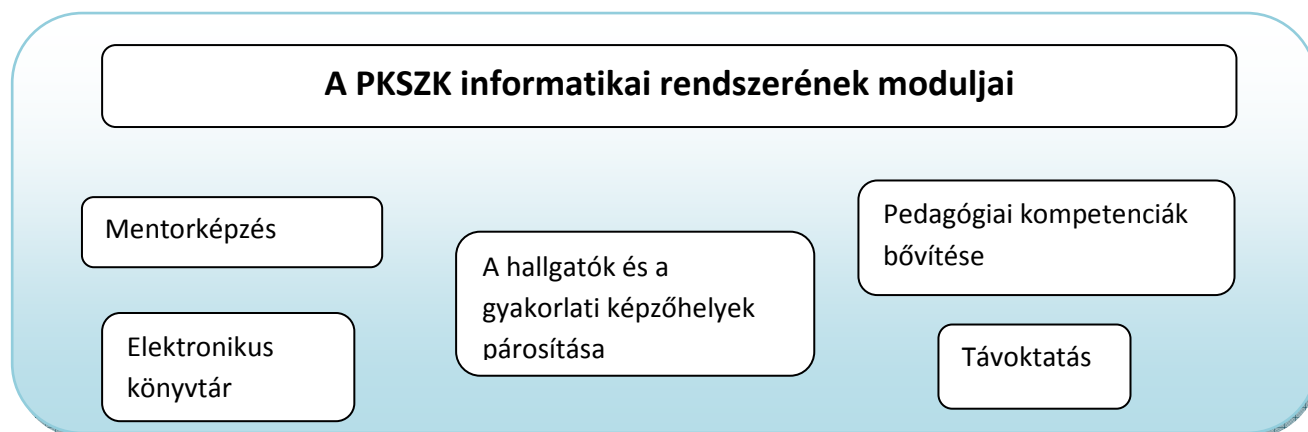
A régióban a pedagógusképzéssel foglalkozó intézmények között nem volt munkakapcsolat, együttműködés, ezért is kulcsfontosságú a régió pedagógusképzését segítő szolgáltató- és kutatóközpontjának megszervezése, működtetése, azaz a *Pedagógusképzést Segítő Szolgáltató és Kutatóközpont (PKSZK)* kialakítása. A PKSZK a Pannon Egyetem Neveléstudományi Intézetében került kialakításra.

A kapcsolattartás fő eleme egy dinamikus honlap (www.tanarkepzoHALOZAT.hu), amely lehetőséget nyújt a pedagógusképzést érintő regionális és országos jelentőségű hírek, információk elérésére, ezen kívül különféle dokumentumok, adatbázisok böngészésére is.

A központ informatikai rendszerének további jelentős értéke a gyakorlati képzés hatékonyságát segítő információs adatbázis megalkotása, ugyanis nem volt adatbázis, ahol a közoktatásban szakmai gyakorlatot végző pedagógusjelöltek, a képzőintézmény oktatói és gyakorlatvezető tanárai megtalálhatták volna a képzett mentorokat, illetve adott esetben választ kaphatnak kérdéseikre az oktatással kapcsolatban.

A honlap, vagyis a PKSZK legfőbb elemei a következők:

1. ábra. Az informatikai rendszer főbb komponensei

A szakmai innovációt segítő szolgáltatások

A honlapon hét fontosabb témakör található a vizsgált időszakban (2012. novemberi állapot) – és a továbbiakban ezeket a komponenseket szeretném röviden bemutatni:

- 1) Bemutatkozunk
- 2) Zsolnai-pedagógia
- 3) Tanárképzés
- 4) Pedagógiai kutatások
- 5) KGyTK
- 6) International Conference
- 7) Főbb események

A *Bemutatkozunk* menüben találjuk a PKSZK fejlesztési térképét, a sajtószoza menüpontban sajtóközleményeket, megjelent rövid összefoglalókat olvashatunk a fejlesztésre vonatkozóan. A galéria címszó alatt a főbb rendezvényeink néhány képe látható, a PKSZK-val való kapcsolatfelvétel a kapcsolat menüben található. Továbbá gyakorlatias kérdésekre vonatkozó válaszokat találunk a *Gyakori kérdések* menüpont alatt.

Zsolnai-pedagógia

A projekt megvalósítása, a szakmai anyagok összeállítása Zsolnai József elvei szerint történtek. E menüpont alatt többek között olvashatunk az ő neve által fémjelzett tudománypedagógiáról (Zsolnai, 2004, 2005), a nyelvi, irodalmi és kommunikációs programról (NylK), az érték közvetítő és képességfejlesztő pedagógiáról (ÉKP) és az alkotói programról.

Zsolnai József több évtizeden keresztül foglalkozott tehetséges gyerekek, emberek felkutatásával, így a tehetségkutatást nemcsak elméleti szinten, hanem gyakorlatban is nyomon követte. Kijelentette, hogy a tehetségkutatás nemzetpedagógiai ügy, ami azt jelenti, hogy nemcsak a társadalom elitje számára, hanem a szegényebb rétegek között is lehetségesnek, sőt szükségszerűnek tartotta a tehetségeket.

A tudomáypedagógia alapjait az általános iskolákra is kiterjesztette, azt hangsúlyozva, hogy már 10 éves kortól lehetséges a kutatóvá nevelés. Ez az elképzelés többnyire tiltakozást váltott ki a pszichológusok, pedagógusok, tantervkészítők részéről. A szakemberek véleménye szerint a tudomány tanulása az érettségi után az egyetemeken, főiskolákon valósulhat meg. Ez a felfogásmód aztán lassan változni kezdett.

Tanárképzés

A tanárképzés menüpontban nyomon követhetjük a projekt keretében elért fejlesztéseket. Szükség volt a régió belüli hálózati szinten történő összefogásra, vagyis az együttműködő intézmények és személyek közötti rendszeres kapcsolattartásra, hiszen fontos, hogy a Közép-Dunántúli Régióban a pedagógusképzéssel foglalkozó intézmények összehangoltan végezzék munkájukat, mind a képzési szakaszban, mind azon túlmenően a közoktatás keretei között folyó gyakorlati képzésben is egy ún. mentorhálózat kiépítésével. A hálózati együttműködés természetesen nemcsak a régióban, hanem országos szinten is kívánatos, így a projekt keretében a többi régióközponttal való együttműködés kialakítására is sor került, hiszen minden régióban hasonló központok jöttek létre.

A pedagógusképzésben foglalkoztatott oktatók és a szakterületi oktatók pedagógiai kompetenciájának növelése érdekében képzési anyagok kidolgozására került sor, majd a képzők módszertani képzése műhelyfoglalkozások keretében meg is valósult.

A Pannon Egyetemen folyó MA szakterületek:

- ⇒ Angoltanár
- ⇒ Drámapedagógia-tanár (a 2012/2013-as tanévtől)
- ⇒ Ember-és társadalomismeret műveltségterületi tanár
- ⇒ Informatikatanár
- ⇒ Környezettan-tanár
- ⇒ Magyartanár
- ⇒ Némettanár
- ⇒ Nyelv és beszédfejlesztő tanár (2012 februárjától)
- ⇒ Pedagógiatanár

Dunaújvárosi Főiskolán folyó MA szakterületek:

- Tanár-mérnök-tanár (anyagmérnöki) MA
- Tanár-mérnök-tanár (gépészmérnöki) MA
- Tanár-mérnök-tanár (mérnök informatikus) MA

Veszprémi Érseki Hittudományi Főiskolán folyó MA szakterület:

- Tanár hittanár-nevelő tanár MA

A foglalkozások témakörei a következők voltak:

- 1) Probléma- és feladatközpontú szemlélet a felsőoktatásban
- 2) Differenciált munkaformák tevékenység-centrikus és élményszerű alkalmazása a felsőoktatásban
- 3) Projektpedagógiai szemlélet a felsőoktatásban
- 4) A pedagógiai mérés és értékelés korszerű szemlélete a felsőoktatásban
- 5) A digitális pedagógiai módszer- és eszköztár alkalmazása a felsőoktatásban
- 6) Tehetségfejlesztés és felzárkóztatás a felsőoktatásban
- 7) A portfólió alkalmazása a felsőoktatásban

A pedagógusképzés eredményességének fontos eleme, hogy a kutatás és a fejlesztés a valóságos tanári munka, a sikeres munkavállalásra való felkészítés jegyében történjen, ezért tantárgy-pedagógiai tananyagfejlesztést és módszertani megújítást végeztünk a projekt keretében.

A tanár szakokra vonatkozóan elkészítettük a tanári munkatevékenység szisztematikus és hierarchikus leírását, a szakspecifikus tanári kompetencia-taxonómiák összeállítását. Szakspecifikus tanári kompetenciákat fejlesztő felsőoktatási programcsomagokat (helyzetgyakorlatok, tréningek, tevékenység- és feladatbankok) készítettünk a tantárgypedagógiai képzés számára, amelyek a gyakorlatban kipróbálásra kerültek három szakterületen (magyartanár, pedagógiatanár és a hittanár- nevelőtanár). A pedagógia szakra vonatkozó tantárgypedagógiai feladatgyűjtemény főbb részei, fejezetei a következők:

- ❖ Pedagógus-továbbképzések szervezése, lebonyolítása
- ❖ Tanórán kívüli tevékenységek szervezése
- ❖ Iskolán kívüli szabadidős tevékenységek szervezése
- ❖ Kutatások megtervezése, kutatások szervezése, lebonyolítása
- ❖ A tanulók személyiségének megismerése
- ❖ Oktatáspolitikai dokumentumok értelmezése, kritikai értékelése
- ❖ Konfliktusok felismerése, értelmezése, kezelése
- ❖ Tanulmányi és műveltségi versenyek, vetélkedők tervezése, szervezése, lebonyolítása
- ❖ Gyermek- és ifjúságvédelmi felelős feladatainak ellátása
- ❖ Pályaválasztás irányítása, segítése
- ❖ Az iskola belső világában történtek külvilág felé történő kommunikálása
- ❖ Iskolai rendezvények szervezése, azok külső fórumokon történő kommunikálása
- ❖ Kapcsolattartás a beiskolázás és a továbbtanulás szempontjából fontos intézményekkel
- ❖ A pedagógiai munkát érintő statisztikák összeállítása és értelmezése
- ❖ Munkahelyi szervezéssel kapcsolatos teendők ellátása
- ❖ Vizsgaszervezési feladatok ellátása
- ❖ Az iskolai munkát segítő tankönyvek megismertetésének szervezése, a tankönyvrendelés koordinálása
- ❖ Az osztályfőnöki munka segítése

A tanárképzés helyzetelemzésére vonatkozóan megvizsgáltuk a Közép-Dunántúli Régió kilenc felsőoktatási intézményében tizenöt tanári és harmincnégy nem tanári mesterképzési szak tanterveit, képzésleírásait, továbbá a mesterszakok képzési és kimeneti követelményeit. (A vizsgált felsőoktatási intézmények: Pannon Egyetem, Veszprémi Érseki Hittudományi Főiskola, Dunaújvárosi Főiskola, Kodolányi János Főiskola, Nyugat –Magyarországi Egyetem, Modern Üzleti Tudományok Főiskolája, Vitéz János Római Katolikus Tanítóképző Főiskola, Pápai Református Teológiai Akadémia, Óbudai Egyetem Alba Regia Egyetemi Központ.) Huszonnégy tanterv esetében megvizsgáltuk a képzés szerkezetét, valamint a gyakorlat és az elmélet, ezen kívül a kutatómódszertan arányát a képzésben. Fontos szempontnak tartottuk többek között, hogy milyen műveltségi kurzusok találhatóak, továbbá hogy megtalálhatóak-e alkotásra felkészítő kurzusok a képzés folyamán.

A tanárképzés számára további eredményünk, hogy a mentorképzés tartalma, módszertana, eszközzrendszere kidolgozásra került, amely során különösen

figyeltünk a hatékony tanulásszervezési és fejlesztő értékelési eljárásokra, személyiségközpontú pedagógiai szemlélet erősítésére.

A közoktatás és a felsőoktatás eredményes együttműködése érdekében, a szakszerű munka hatékonyságának növelése érdekében szakmai követelmények kidolgozására került sor a kiscsoportos és az összefüggő iskolai gyakorlatnak lebonyolításában résztvevő intézményekkel és személyekkel (iskolai koordinátorok, mentorok).

A pedagógusképzést érintő kutatás résztvevői voltak a Pannon Egyetem tanári mesterszakjainak szakterületi oktatói, a tanári mesterszak nappali tagozatos hallgatói. A vizsgálat része volt az interjúk készítése, feldolgozása- huszonhárom szakterületi oktató és huszonkét hallgató véleményét kértük ki a pályaalakmassági szűrésre, a tanári munka sztemderdjere, a tanárképzés különböző modelljeire, a hospitálásra és az iskolai gyakorlatra és a kurzusokon alkalmazott oktatási és számonkérési módszerekre vonatkozóan.

A projekt keretében sor került módszertani standardok összegyűjtésére, értelmezésére a nemzetközi és hazai pályapedagógiai irodalom eddigi eredményei alapján. Az elmélet alapján a következő konkrétan mérhető sztemderdek írhatók le. A jövőbeli kutatások ezen sztemderdeknek a létjogosultságát, szerepét kell, hogy vizsgálják.

1. Az egyéni és csoportos tanuláshoz, a tanulókat bevonó és rugalmas tanulási élmény-szituációk és tevékenységek megtervezése és megvalósítása.
2. Olyan tanulási élmény-szituációk és tevékenységek megtervezése és megvalósítása, melyek a szóbeli nyelvi kommunikáció, az írás-olvasás és a számolás készségeit fejlesztik.
3. Intellektuális erőfeszítéseket kívánó tanulási élmény-szituációk és tevékenységek megtervezése és megvalósítása.
4. A tanulók sokféleségét (személyiségbeli és társadalmi kulturális háttérbeli egyaránt) értéként kezelő tanulási élmény-szituációk és tevékenységek megtervezése és megvalósítása.
5. Mérés és konstruktív visszajelzés a tanulók tanulásáról.
6. A személyes fejlődés és a társadalmi részvétel támogatása.
7. Biztonságos és támogató tanulási környezet létrehozása és fenntartása.
8. Pozitív és produktív professzionális kapcsolattartás a családokkal és a helyi közösségekkel.
9. Hatékony hozzájárulás a szakmai közösségek munkájához.
10. Elkötelezettség a reflektív szakmai praxis és a folyamatos szakmai megújulás iránt.

Pedagógiai kutatások

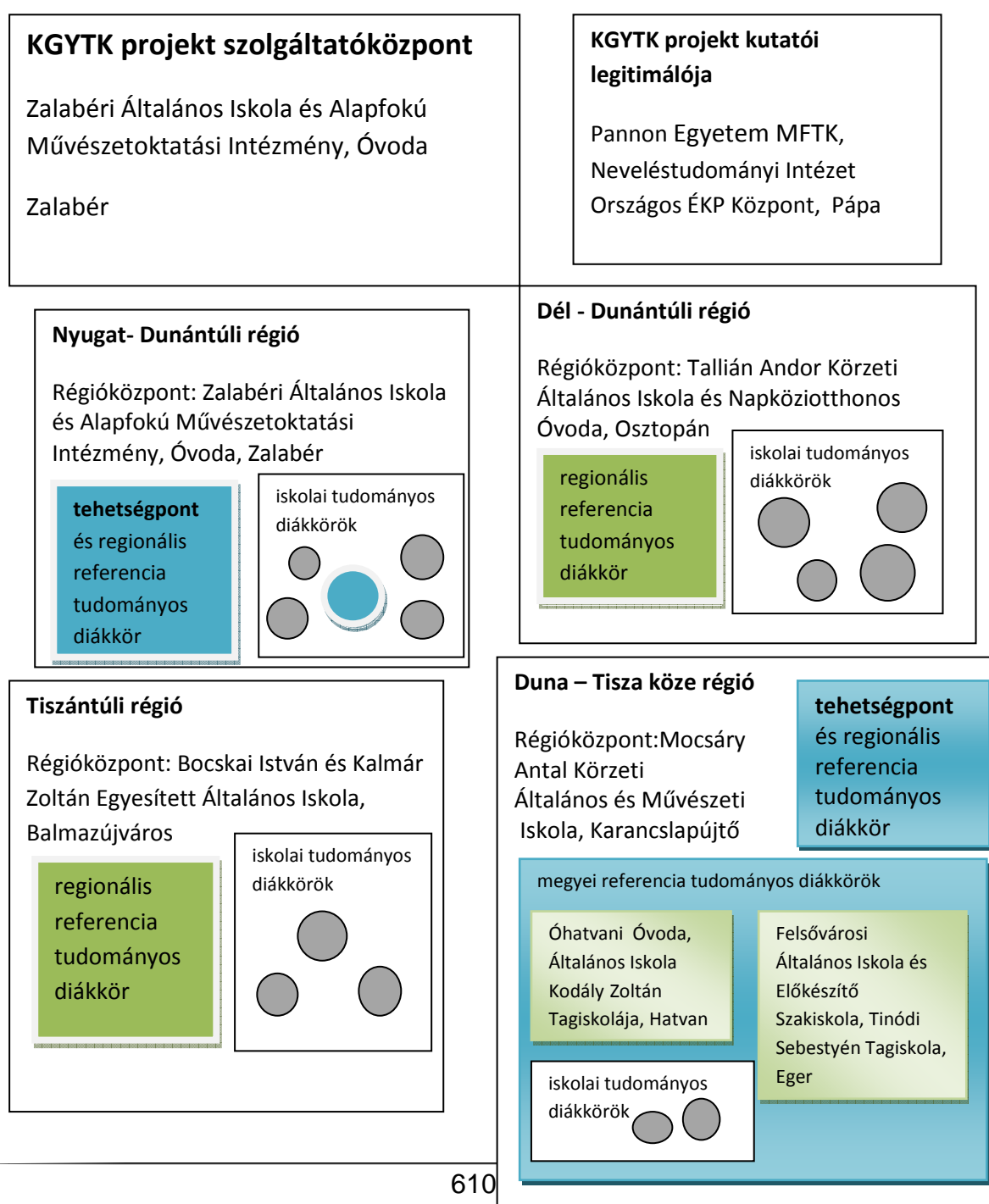
E menüpont a pedagógusok kutatói és gyakorlati munkájához nyújt segítséget. A *Pedagógiai kutatásról* alpont alatt többek között olvashatunk országos kutatóintézetekről, pedagógusképzést folytató felsőoktatási intézményekről. A *Segédeszközök a kutatómunkához* alpont alatt elektronikus könyvtár, kutatómódszertani forrádrót, tanulmányok, kutatási segédletek találhatóak. Ez utóbbi menüpont tartalmaz írást a tudástechnológiai szolgáltatásokról, illetve tudástechnológiai kutatásokról és szolgáltatásokról a régióban.

Kutató Gyerekek Tudományos Konferenciája (KGyTK)

Zsolnai József a korai tudománnyal való foglalkozással, az alkotásra készítéssel nem „tudóskák” nevelését célozta meg, hanem a magasabb színvonalú érdeklődést, a kognitív képességek fejlesztését, a szakmai kommunikációval összefüggő érvelési kompetenciák növelését célozta meg. Néhány pszichológus szerint azonban korai alkotásra készítés egyrészt megterhelő a gyermekek számára, másrészt énképzavarokhoz, gőghöz, nagyképűséghez vezethet.

Az első iskolai tudományos diákköri konferencia Zalabéren zajlott 1998-ban, amelyre a tanulók az előre megadott témákból választva, a saját érdeklődésüknek megfelelően készülhettek előadással. A témák értelmezéséhez, az ismeretgyűjtéshez, a számítástechnika használatához természetesen kaptak segítséget.

2. ábra. KGyTK országos térszerkezete

A kezdeti sikerek azt jelezték, hogy ez a tudományos diákköri munka felmenő rendszerben komplex tanulmányi verseny, tehetséggondozó program lehet. Az 1999/2000-s tanévre országos szinten hirdették az ÉKP-s iskolák számára a TDK-t (OTDK). Tíz iskola jelentkezett, valamint bevonták a Zala megyei nem ÉKP-s pályázók munkáit is. 1999-ben a felkészítő tanárok számára továbbképzést is tartottak. 2003-ban az OTDK-t az Oktatási Minisztérium az Oktatási Közlönyben közzétette a komplex tanulmányi verseny kategóriában.

A Kutató Gyermekek Tudományos Konferenciája egyre népszerűbb lett a nem ÉKP-s iskolák körében is. A választható műveltségterületek az életvitel és gyakorlati ismeretek, művészetek, informatika, testnevelés és sport, anyanyelv és irodalom, földünk és környezetünk, ember és természet, ember és társadalom. A gyermekek indulhatnak ismeretterjesztő és kutatás kategóriában.

Ez a menüpont különösen fontos és érdekes lehet a kutatóvá nevelés, a tehetséggondozás szempontjából a közoktatásban dolgozó pedagógusok számára. A tapasztalatok azt mutatják, hogy a pedagógusok nyitottak a KGyTK iránt, érdeklődve olvassák a gyermekek dolgozatait.

International Conference - Nemzetközi interdiszciplináris Konferencia

A honlap következő alpontja egy közelgő konferenciáról tudósít „Társadalmi egyenlőtlenségek és az oktatási rendszer Európában.” címmel. A konferencia a Pannon Egyetem MFTK Neveléstudományi Intézete és a Magdeburgi Egyetem Neveléstudományi Intézete közösen szervezi, 2013. március 22-én kerül megrendezésre a konferencia, amelynek helyszíne a Pannon Egyetem Neveléstudományi Intézet, azaz a PKSZK székhelye lesz. A konferencián sorra kerülő kérdések a következők:

- 1) Az oktatási makro-rendszerek egésze, illetve a helyi iskolai szervezetek / kultúrák milyen szerepet játszanak a társadalmi egyenlőtlenségek fenntartásában és legitimizálásában?
- 2) Milyen társadalmpolitikai eszközrendszerek szükségesek a társadalmi rétegek közötti különbségek csökkentésére?
- 3) Milyen pedagógiák szükségesek a társadalmi egyenlőtlenségek csökkentésének elősegítésére?
- 4) Az előzőek között milyen együttműködési formák kialakítására van lehetőség?
- 5) Miként vonható be a helyi civil társadalom tevékenysége, azaz hogyan erősíthető meg az iskola társadalmi és kulturális helyi beágyazottsága?
- 6) Milyen speciálisan a pedagógia által megoldandó feladatokat állít a neveléstudomány elméleti szakemberei és a pedagógia gyakorlati szakemberei, a pedagógusok elé a társadalmilag és kulturálisan diszkriminált csoportok és rétegek (pl. szegények, nők, fogyatékosok, idősek, etnikai kisebbségek, aprófalvak lakói) oktatás és nevelés által való társadalmi résztvevővé emelése?

Összegzés

A tanulmányban áttekintésre, bemutatásra kerültek olyan kutatási eredmények, fejlesztések, amelyek a közelmúltban a pedagógusképzés hatékonyságának növelése érdekében jöttek létre.

A *Pedagógusképzést Segítő Szolgáltató és Kutatóközpont (PKSZK)* honlapja szerkezetében és tartalmában is átlátható, követhető módon tárja elénk az aktuális, időszerű információkat, továbbá szolgáltatást nyújt a pedagógusok számára az adatbázisoktól kezdve egészen a legfrissebb hírekig. A honlap segíti többek között a közoktatásban dolgozó pedagógusok szakmai megújulását, a pedagógiai kutatások megtervezését, a tehetséggondozást, a kutatóvá nevelést. A központ, a portál segítségével alkalom nyílik a pedagógusképzésben érintett intézmények és közreműködők közötti szakmai innovációnak és a tudásmenedzselésének.

Irodalomjegyzék

ZSOLNAI József (2004): Kutatói utánpótlás már tízéves kortól. Tájékoztató egy 1997-ben kezdődött tudománypedagógiai akciókutatásról. *Magyar Tudomány*, (2), 242-248.

ZSOLNAI József (2005): *A tudomány egésze* Budapest: Műszaki.